

(המשך מעמוד 14)

חסית, וגם כשליט על הצנזורה האמנותית לא הצדיק את החששות הכבדים שהתלוו למינויו. קודמו במשרד, יוסף בורג כיהלומות, השתתק בצורה מרדאגה. הוא חלה ונותר. אך היה נדמה שלא רק בשל כך איבד את החשק, ירידתו מן הפיסגה שאליה הגיע בממשלת-בגין היתה

ראש קטן: הטראומה של מילחמת לבנון

תלולה מדי. כשר זוטור מאוד בממשלה — השר לענייני רתות — לא מצא את מקומו ואת לשונו. בשנה שבה בלטה המערכת המישפטית כקורה הגנה העיקרי לרמקוטיה, בלט שריהמישפטים משה נסים לרעה. מול גל השמצות על ביתהמישפט והיועץ המישפטי, עמד נסים בקומה שפופה. הם עמדו במאבק בילעדיו. מדי פעם הגן על המערכת, אך עשה זאת כאילו כפאו שר. כגן מופלג העומד אישם בין חרות והתחיה, פול "ליברל" זה לעבר הימין הקיצוני. תחת לעמוד כראש ההסתערות המישפטית על הגזענות, השתרל למצוא "איוון" בין הגזענים של מאיר כהנא ובין קורבנותיהם המיועדים. החוק נגד הגזענות לא עבר בכנסת בתשמ"ה. אך נסים עשה מאמץ עצום כדי להעביר בכנסת את החוק האוסר פגישות-שלום עם פלסטינים חברי-אש"ף, והיה מוכן למשבר ממשלתי למען חוק שערורייתי זה, שגרם לגל-מחאה ברחבי העולם. כאשר העביר נסים בכנסת את החוק שנועד למנוע את הופעתו של כהנא בבחירות הבאות, הקפיד לנסח את החוק כך שיוכל

למנוע — כפי שהוא מקווה — גם את הופעתם של ערכים נכחי רות. היה זה "חוק נגד הגזענות ונגד הערכים".

השולטים בכינה

בין שני הגושים הגדולים כממשלה, ששיתקו איש את רעהו, ושהיו משותקים גם בתוככי עצמם בגלל היריבות של מנהיגיהם, השתרע הגוש הרתי.

כוחו של גוש זה הוא תעלומה ישראלית. מי שמנסה לפענח תעלומה זו באמצעים פוליטיים בלבד, ייכשל. שורשיה עמוקים הרבה יותר.

מבחינה פוליטית, היה כוחו של גוש זה בממשלה הנוכחית צריך לקטון. בניגוד לרוב הממשלות בישראל עד כה, היתה ממשלה זו בלתי-תלויה לגמרי בקולות הרתיים. 43 קולות מיפלת-העבודה יחד ושינוי יחד עם 41 קולות הליכוד, הספיקו כהחלט לכל הצרכים של הקואליציה.

יתר על כן, כוחו של הגוש הרתי כולו ירד משיא של 18 קולות בכנסת ה-12 בכנסת ה-11, וגם אלה מפוצלים עתה בין ארבע סיעות.

אולם הרתיים שלטו גם בכנסת זו וכיפה. היו להם שלושה נציגים בממשלה (פרץ של ש"ס, בורג של המפד"ל והשר-בלתי-תיק יוסף שפירא, נציג מורשה וגושי-אמונים) ועוד סגן-שר (מנחם פרוש של אגודת-ישראל). הם המשיכו לקבל סכומי-ענק עבור מוסדות-החינוך שלהם ושאר צרכיהם. אמנם לא הצליחו השנה להביא לחקיקת חוקים חדשים (איסור החזיר, איסור החמץ, גיור כהלכה), אך קולם נשמע והכריע בסוגיות רבות, החל בקליטת האתיופים וכלה בענייני המחותרת. נציגם הבולט ביותר, הרתי משמע, ח"כ אברהם שפירא, שלט בכיפה.

מבחינה פוליטית-טכנית, היה ההסבר לתופעה זו טמון בחיי שוכים לגבי פירוק הממשלה. במיקרה זה, זקוק כל צד לרתיים להקים ממשלה צרה, או כדי למנוע בעד יריבו להקים ממשלה כזאת. למעשה היתה ממשלת-האחדות-הלאומית פרציה של שתי ממשלות צרות, שכל אחת מהן היתה זקוקה לקולות הרתיים. אך מכניקה זו אינה מסבירה את התופעה כאמת. היא טבועה במעמקי התודעה של המיסדר כולו. גם רוב החילוניים בו חשים בסתר ליבם בנחיתותם מול פני הרתיים, מפאת ריקנותו הרעיונית והרוחנית של המיסדר החילוני. טענתם של הרתיים, שהם "יהודים אמיתיים" או "יהודים טובים יותר", מתקבלת למעשה גם על-ידי המיסדר החילוני.

לולא כך, יתכן שלא היתה אפשרות הפרשה שהרגיזה השנה את הציבור החילוני יותר מכל פרשה רתית אחרת. היא נגעה לעלייתם של יהודי אתיופיה.

כאשר נודע לראשונה כרכים שיהודי אתיופיה הגיעו ארצה בהמוניהם, הציפה את הארץ התלהבות. היה זה רגע-האור של השנה כולה. הציבור המתוסכל, שחלל מרגיש כי המדינה כולה איבדה את יעודה, התלכד סביב ההכרה שהנה ממלאה המדינה את יעודה המקורי: הצילי יהודים הנתונים בסכנת-מוות. תמונות הרעב ההמוני באתיופיה עשו לפני כן רושם עמוק בישראל, כמו בעולם כולו. העולים כבשו את לב המדינה כחביבות. הידיעה על העליה האתיופית נודעה בגלל דליפה חמורה, אחת מרבות שהעכירו את האווירה של תשמ"ה והשנים הקודמות. מכיוון שהיו מעורבים במיבצע גורמים זרים רכיח-שיבות, ויהודים אתיופיים רבים עוד היו כמולדתם ובדרך, היתה הדליפה זו חמורה במיוחד. אך ההתלהבות על כואם השכיחה גם זאת.

הגל הראשון של ההתלהבות הספיק בקושי לשכור, כאשר החלה התקפת-הנגד של המיסדר הרתי. הוטל ספק ביהדותם של העולים האתיופיים כיחידים, אם כי לא ככלל. נדרש מהם לעבור טכט של "גיור לחומרה" — הקתרים או טבילה. כך נהגו כעולי אתיופיה גם עד כה, כשאבו כיוחידים, אך מכיוון שעצם בואם לארץ נשמר אז כסוד כמס, לא נודע הדבר לציבור הרחב. הפעם גרם הדבר להודעות ציבוריות, האתיופים עצמם, שוותיקיהם הספיקו ללמוד את מינהגי הארץ. יצאו להפגנות

חרות-הנסיגה: חיילים בצאתם מלבנון

מרשימות, שעוררו סימפאטיה כללית. מה גם שהיה ברור כי היחס של המיסדר הרתי אל שחוריי-העור נובע מגזענות מובהקת, מאחר שלא נדרש דבר דומה מיהודי ברית-המועצות, שחיו במשך 60 שנה ויותר ללא רבנים וללא נשואין וגירושיין רתיים. אך שום דבר לא עזר. המיסדר הרתי ניצח, כרגיל.

עולים ויורדים

העולה האתיופי האלמוני היה מועמד סביר לתואר השנה תשמ"ה. היה המיון רב בינו ובין העולה החדש האלמוני, שוכה בתואר איש-השנה תשי"א. כי גם מחוץ לבעייה הרתית נפלו עוליי-אתיופיה קורבן לכל השגיאות שנעשו בעת קליטתם של עולי מארוקו, עוליי-עיראק והבריחים, כראשית המדינה. התייחסו אליהם כאלי ילדים פרימיטיביים, לא הניחו להם לרבוך במינהגיהם ובתרבותם האותנטית, לא איפשרו להם להיקלט באמת בחברה הישראלית. שוב התקיימה האימרה "הישראלים אוהבים את העליה, אך לא את העולים".

כצדק רב ניתן היה לחפש את המועמד לתואר איש-השנה גם בקצה השני של הבימה הישראלית, ולהעניק את התואר ל"יורד האלמוני".

אין בישראל מיספרים מוסמכים על הירידה, כי זהו אחד הסרי דות המבישים, שאין אוהבים לדבר עליהם. התופעה נקברת תחת ערימות של סטטיסטיקות סותרות, כאשר פילפולים סמנטיים שונים עוזרים להעלים את חומרת התופעה.

אך כל אורח בישראל של תשמ"ה הרגיש כי הירידה גוברת. גרוע מזה: הכל ידעו שהמוני ישראלים יושבים, כאילו, על המיוזרות. הם כבר ירדו מבחינה נפשית, ואך ממתינים לרדיפה האחרונה כדי לרדת גם גופנית.

גרמו לכך סיבות רבות. הבולטת ביותר היתה הכלכלית: אי-אפשר היה, לגמור את החודש, לאנשים בעלי-כישורים היה קל להרוויח כח"ל פי שניים ושלושה. אך חשוכות יותר היו הסיבות שמתחת לפני השטח. ובראשן: הפחד מפני המילחמות הבאות. אימרה תדירה, שנשמעה במהלך תשמ"ה, היתה: "בני הוא עכשיו בן... אני לא רוצה שכאשר יגיע לגיל-הגיוס יצטרך לעבור את זה...".

זה"ה היה מילחמת-הלבנון.

לחפוס ראש קטן

הגוף שביצע את המילחמה — צה"ל — לא העלה מועמד הרמטכ"ל, משה לוי, הוא איש אהוד, והציבור הישראלי מכל הגוונים אכן אהד אותו. בסוף תשמ"ה היה קשה לזכור כי אך לפני שנתיים וחצי היה צה"ל נתון בידי רסאל איתן — אדם שהתגלה במשך השנה כלאומן בעל נטיות פאשיסטיות מובהקות, שהיו משייכות אותו כארץ דמוקרטית אחרת ל"שוליים המטורפים".

נותר רק הברל קטן בין האיש ששלט לא מכבר על חייהם — פשוטו כמשמעו — של מאות אלפי ישראלים ובין מאיר כהנא. אחרי רפול, היה "מוישה וחצי" סמל השפיות. הוא הוציא את צה"ל סוף-סוף מן הפוליטיקה, ונמנע בעצמו בקפדנות מכל התבטאות פוליטית. היו שמתחו ביקורת על החלטותיו המיקצועיות — כגון ההחלטה להוציא את צה"ל מלבנון ב"שלבנים", תמיכתו בצד"ל והתנגדותו התקיפה לקיצוץ רדאטי של תקציב הביטחון — אך איש לא חשד שהו נובעות מהשקפות פוליטיות-אידיי אולגוניות.

המכחן העיקרי של משה לוי יהיה בשנה הבאה בשטח המיקצועי. אחרי הטראומה של לבנון יהיה צורך לבנות את צה"ל

הנה מוטלות גופותינו: הרמטכ"ל בין המישפחות השכולות בהלוויית חללי מכונית-התופת

1951 * השנה הראשונה שבה בחר העולם הזה באיש השנה.